~~tgħu jsiru barra mit-tempju; għalhekk meta spiċċa t-tempju spiċċaw ukoll is-sargifiċċi, u s-sinagogi kienu jservu biss għat-talb u għat-tagħlim.~~

~~Il-Lhud kienu obbligati jmorru s-sinagoga nhar ta' Sibt (il-Ħadd) u fil-festi. Ġranet oħra kien f'idejhom li jmorru jew ma jmorrux. Is-servizz kien jibda bit-talb *Xema* (*Isma*, Israel) magħmula minn Dewt. 6, 4-9; Dewt. 11, 13-21 u Num. 15, 37-41. Imbagħad kienu jingħadu ix-*xemone esre* jew tmintax-il barka, talba magħmula minn tmintax-il talba żgħira. Wara, l-qari tal-Kotba Mqaddsa. Il-ktieb tal-Liġi kien imqassam f'154 qasma u kien jinqara fi żmien tliet snin, qasma kull nhar ta' Sibt. Wara l-Liġi kienet tinqara biċċa mill-profeti matul dan iż-żmien kollu. Billi l-poplu ma kienx jifhem aktar il-lingwa tal-Kotba Mqaddsa, kien ikun hemm wieħed li jfisser dak li jinqara bil-Lhudi, vers vers. Imbagħad kien isir diskors qasir li jħeġġeġ 'il dawk li jkunu presenti biex iħarsu dejjem il-Liġi. Imbagħad talba oħra u fl-aħħar tingħata l-barka kif tinqara f'Num. 6, 24-26. Jekk ikun hemm qassis, jaqraha hu t-talba, jekk ma jkunx hemm, igħiduha l-koll flimkien, u jgħidu "aħna" flok "intom".~~

~~L-importanza tas-sinagogi fil-ħajja tal-Lhud hi bla qjies. Il-Lhudi Filone kiteb: "Xinhuma s-sinagogi ħlief skejjel ta' prudenza, qawwa, għerf, ġustizja, tjieba, qdusija u ta' kull virtu?" Fl-ewwel snin wara Kristu s-sinagogi servew ħafna għat-tixrid tal-fidi f'Alla wieħed fost il-pagani. Bihom kien jinqeda S. Pawl biex iwassal l-aħbar it-tajba tal-Vanġelu lil-Lhud, u minnhom ħarġu l-ewwel konversjonijiet tal-L h u d għall-fidi ta' Kristu. Illum kull fejn hemm il-Lhud għandek issib is-sinagoga. Min ma jafx biha s-sinagoga tal-Lhud ta' Ruma, dak il-bini sabiħ ħdejn ix-xmara Tevere? Imqar hawn Malta l-Lhud għandhom is-sinagoga tagħhom il-Belt, bini żgħir li bil-kemm jingħaraf minn bini ieħor. Jalla s-sinagogi jibqgħu jservu dejjem biex iżommu ħajja fost il-Lhud il-fidi f'Alla Wieħed, l-ispirtu reliġjus tal-Liġi u jħejju l-Lhud biex jilqgħu l-kelma ta' Kristu li hi biss tista tifthilhom il-bieb tas-salvazzjoni.~~

~~P.P. SAYDON.~~

DAWRA MAL-ART IMQADDSA

(*Jorbot mal-aħħar Għadd*)

Ġebel Katrin. Il-għada fil-għodu ltqajna grupp biex nerħulha lejn Ġebel Katrin, fejn l-Anġli ħallew il-ġisem ta' santa Katarina, kif tgħid it-tradizzjoni. Qomna bikri, mal-4,30; qaddisna, u trejjaqna b'biċċa ħobż u kafè, u tlaqna bil-karozza.

Għaddejna minn wesgħa k b i r a bejn il-muntanji, waħda minnhom Ġebel Safsaf, li kif jgħidu xi studjużi tal-lum, taħbat il-Muntanja tal-Liġi. Naturalment, il-Patrijiet Griegi jżommu jiebes li l-ġrajja ġrat fuq Ġebel Musa, kif tgħid it-tradizzjoni qadima, minn żmien l-ewwel snin tal-knisja mqaddsa — ilwejna lejn ix-xellug, u sibna ruħna f'tarf ta' wied, bejn żewġt iġbla, li jwaħħxuk bil-għoli tagħhom, u blathom, iswed faħma. Imma fl-istess ħin, dehra ta' ġmiel u kobor liema bħalhom.

Hawn sibna l-Għarab jistennewna bl-iġmla, ħalli jwassluna rekbin fuq il-Ġebel ta' santa Katarina. Inqsam-

na f'żewġ gruppi: tlieta u tlieta, grupp jimxi u grupp jirkeb. Jiena messni mat-tieni grupp, li kellu jibda jimxi, u mbagħad, f'nofs triq jirkeb. Il-mixja twila, imma t-telgħa kellha medda ġmielha, għal hekk ma tgħajjikx. Aktar ma bdejna nersqu lejn il-Ġebel, aktar il-wied beda jidlam, jiswied, u jidwi mal-iċken ħoss. Dan il-blat, fejn kien blù jagħti fil-griż, u fejn kien iswed għal kollox; kull tant jitfi fir-roża ħamrâni. Imxejna b'pass meqjus, u bejn kelma u oħra bi ftit ħaxix li jsib bejn blata u oħra tax-xagħri. Dawn il-kwalitajiet jagħmluh bhima ta' għajnuna kbira għal Għarab, biex jiġru min-naħa għalloħra tad-deżert. Bis-saħħa tiegħu jistgħu jivvjaġġaw għal jiem u ġimgħat sħaħ bla waqfien. U barra milli l-ġemel jaqdihom għas-safar, il-Għarab isibu fih ħażna ta' laħam u ħalib.

Issa kellna aħna wkoll nirkbu fuq ġemel! Il-Għarbi għajjat għajta, u l-iġmla, daqs kemm kieku kien għaf-

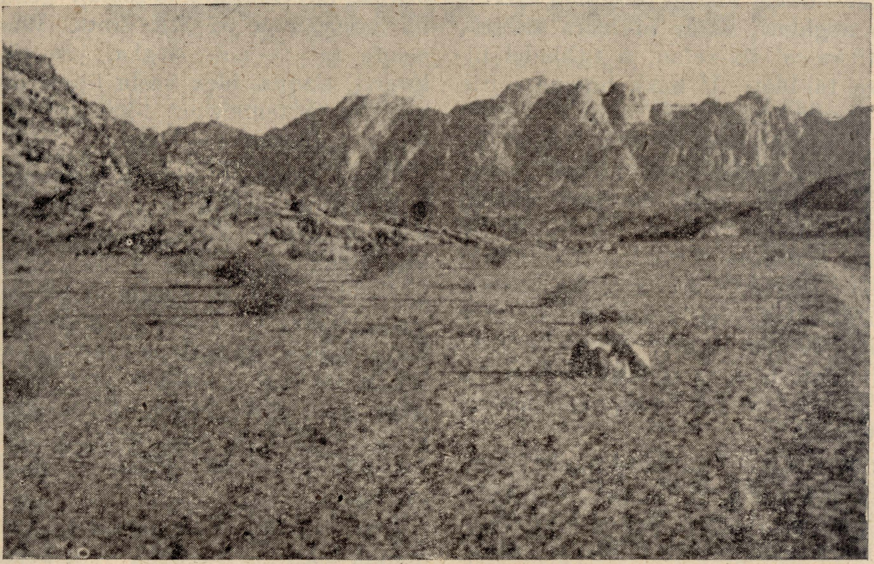

Sinaj (l-Eġittu). L-iġbla li fuqhom jinsab il-Monasteru ta' Santa Katarina. Quddiem jidher ftit mid-deżert tar-ramel u 'l hawn u 'l hemm xi għolliqa

t-triq ma rajnihiex. Ħlief leħenna, u l-għajta tal-Għarab biex isuqu l-iġmla, ma kontx tisma'.

F'nofs it-triq, bdilna. Sħabna ta' fuq l-iġmla, niżlu, biex tlajna nirkbu aħna. Qatt ma kont irkibt fuq ġemel, anqas biss kont rajtu ħlief fiż-*Zoo* u fl-istampi. Il-ġemel hu annimal tad-deżert, għandu sabar bla tmiem. Jaħmel il-għatx u jgħaddi silhom molla, it-tlieta niżlu fl-art, fuq riġlejhom milwijja taħt żaqqhom. Kull wieħed minna tala, bilqegħda fuq il-ħotba tal-ġemel li kien imissu; u f'daqqa waħda, hemm arana! Maqtugħin mill-art, fuq dahar il-ġemel! Tħossok qiegħed fuq tronn; u ta' bil-ħaqq: il-ġemel, filmixja meqjusa, b'pass meqjus wara l-ieħor, bil-lajma l-lajma, bla ġiri

xej, b'rasu merfugħa u geddumu ppuntat 'il fuq, tistħajlu s-sultan taxxagħri. U m'hux ta' b'xej; għax li ma kienx hu, kieku ftit u xej nafu fuq dawk l-inħawi.

Bdejna mexjin. It-triq minn hawn 'il fuq bdiet tieħu xejra oħra. Hadet is-sura ta' żigżag u djieqet, u bdiet isserrep bejn ħafna qċaċet żgħar, u l-ġemel dejjem miexi dritt. Malli jintebaħ b'xi għolliqa ħadra, taraħ jieqaf, jieħu n-nifs, ijniżżel rasu fl-art, u jiblagħha, bħalli kieku kienet biċċa lbieba tal-ħobż. Aktar ma nogħlew, aktar id-dehra tisbieħ, u titwessa' fix-xefaq, u titbiddel fil-lewn tal-blat. U hekk bqajna sejrin sa kemm fil-għaxra neqsin kwart, wara xi tlet siegħat mixi, naslu fuq il-quċċata fejn sibna l-Patri jistenniena. Dan, aktar imdorri minna, wasal qabilna. Fetaħ il-kappella ta' santa Katarina li tfakkar il-post fejn kienu sabuha, u daħħalna naraw x'hemm. Kienet xorta waħda bħal knisja ta' fuq Sinaj: kappella żgħira, bl-artal, u xi mużajk 'l hawn u 'l hemm. Għana wisq ma ħawnx hawnekk.

Ġebel Katrin fih żewġ qċaċet, quċċata ftit ogħla mill-oħra. Mill-ogħla waħda, tista' tgħid jidhru l-muntanji ewlenin tal-iġbla ta' Sinaj: Ġebel Musa, Ġebel Safsaf, u sniesel sħaħ ta' iġbla mad-dwar kollha. Il-bogħod il-bogħod, jidhru, fuq naħa l-waħda l-Golf ta' Għaqba u n-naħa l-oħra l-Golf tas-Swejz.

F'nofs inhar kilna biċċa ħobż u rġajna lura. Din id-darba il-Għarab għamlu waħda minn tagħhom u ħallewna weħedna: telqu lura bl-iġmla b'kollox. Kellna bħal ħmîr nerħulha 'l isfel bil-mixi. Iżda ma ddejjaqniex wisq; l-ewwel nett għaliex hekk stajna nitgħaxxqu aħjar b'dik id-dehra tal-għaġeb, tal-ħolqien, u t-tieni, għax kif jgħid il-Malti, għanniżla kull qaddis ijgħin. Imxi u ġib lil min jimxi; kelma minn hemm u kelma minn hawn, meta m'hux xi tinbixa wkoll, fl-aħħar w a s a l n a f'qiegħ il-wied, minn triq oħra. Hawn sibna ġnien kollu frott, ħxejjex u palm. Wara mixja f'xemx bħal dik, tħossok inxift għal kollox; u meta ssib ruħek fi ġnejna bħal din, b'vaska ilma frisk fin-nofs, tieħu r-ruħ malajr. Il-Patri kien jistenniena hemm, u l-Għarab ta' malajr ġebulna nixorbu u xi ftit frott. Wara waqfa ta' xi nofs siegħa, jew tliet kwarti, tlaqna, biex naslu l-post fejn kellhom jistennewna l-karozzi fejn kienu ħallewna fil-għodu.

Hawn sibna lix-xufiera jistennew, u magħhom wieħed minn sjied l-iġmla, bil-ġemel. Meta saqsejnieh għaliex kienu telqu, ġieb skuża fuq-fuq u f'daqqa għajjat għajta u tar bil-ġemel b'kollox. Dawn l-i ġ m l a , daqs kemm għandhom sabar biex jimxu bil-lajma, hekk u xejn anqas jiġru meta jridu huma. F'xi l-ħamsa ta' wara nofs inhar wasalna l-Monasteru, għall-ikla sħiħa u raqda sewwa.

Lejn il-Kajr. Fil-għodu r ġ a j n a qomna bikri — fl-erbgħa — u hemm tqum sgur, għax il-qniepen u ċ-ċuqlajta tal-Monasteru jsejħu l-Patrijiet għal kor minn qabel is-sebħ biċċa sewwa.

Għal xi l-ħamsa rkibna l-karozzi u rħejnielha lejn il-Kajr. Biddilna xi ftit it-triq biex għaddejna naraw għadd kbir ta' skrizzjonijiet Nabatej f'Wadi Mukàttab, fis-Sinaj, u għaddejna wkoll mill-Wadi tal-Qeniti. Mat-triq is-sħana u n-nixfa ta' dari. Ix-xemx tħeddlek u d-daqq Għarbi fuq ir-radju tal-karozza jraqqdek ak-

tar. 'L hemm u 'l hawn kont tilmah xi ġemel jew tnejn mgħobbija b'xi nisa, misturin bl-istar tagħhom.

Wasalna l-Kajr fis-7,30 ta' filgħaxija, mifluġin għall-aħħar; iżda b'dana kollu ħadna pjaċir bl-esperjenza l-ġdida, u rajna u messejna b'idejna x'sagrifiċċju t a l a b Alla mill-poplu tiegħu qabel ma daħħlu fl-art imwegħda. U dan kollu, kif ijgħallimna san Pawl, sar b'tixbiha u tagħlima biex nitgħallmu li jekk irridu nirbħu s-saltna tas-sema, imwegħda lil poplu l-ġdid t'Alla, li hu aħna l-Insara, miġbura fil-Knisja tiegħu, irridu wkoll ngħaddu middeżert imwiegħer ta' din il-ħajja kollha ħotob, għolliq u nxief, sa kemm ma nsibux l-Ilma tal-Ħajja fis-sema, l-OASI li ma tintemm qatt, fejn hemm il-Mistrieħ u d-Dawl u l-Faraġ.

DUN KARM SANT.

~~DISA' XHUR FIS-SALT~~

~~(*Jaqbad mal-għadd 3 u jgħalaq*)~~.

~~Issa ngħidu xi ħaġa fuq: *It-Talb għax-Xita.*~~

~~Fir-rebbiegħa tas-sena 1928, meta jiena kont is-Salt, fuq il-Palestina u t-Transġordanja ftit għamlet xita. Għal hekk ħareġ amar mill-Ħakem ta' Għamman, li f'jum imgħajjen, kull ħadd kellu jitlob għax-xita. It-talb kellu jsir minn kull ħadd fil-knejjes tal-Insara u l-Ġegħmat tal-Misilmîn, u wkoll mir-rġiel u t-tfal subjien filberaħ fuq għolja, fuq ir-riħ tal-wied, li fih hemm il-għejjun tal-ilma ġieri, li jgħidulu l-*Basatin*.~~

~~Dik inhar it-tfal inġabru bħal dari fil-bitħa tad-Dejr, imma ma għamilniex skola. Għal xi d-disgħa ta' filgħodu għaddew il-Misilmîn bl-istendard tagħhom tal-ħarir aħdar bil-kliem tal-Qoran miktub fuqu, u għadd kbir ta' rġiel u subjien miegħu. Wara naqra tlaqna aħna wkoll; Dun Vergani u Dun Longo quddiem, għadd ta' rġiel Latini, tal-Parroċċa, warajhom, u wara dawn it-tfal subjien tal-iskola u aħna. Aħna ma kellna xejn magħna, għax stendardi fil-knisja Latina ma hemmx, u hemmekk ma tistax toħroġ bis-salib, waqt li l-Misilmîn kellhom l-istendard tagħhom binnofs qamar u l-kliem tal-Qoran. Konna mexjin qajl-qajl u ngħidu r-Rużarju. Tlajna fuq il-għolja u nsibu li hemm kienu sebquna ħafna nies: Griegi Ortodossi bin-nies tal-Parroċċa tagħhom; il-kurât Grieg Kattolku bin-nies tiegħu kien hemm ukoll (kien għiejed jagħmel bħal priedka meta wasalna aħna). Il-Protestanti wkoll kienu hemm; kull xorta ta' nies għalihom. Kien hemm ġemgħa kbira ta' Misilmîn, fosthom kien hemm (qegħdin bil-qegħda fl-art) kemm il-dawra ta' rġiel xjuħ, ixejjru rashom u sidirhom il-quddiem, u jgħidu: "*Istahfer, Alla l-Għazim. Istahfer, Alla l-Għazim. Istahfer, Alla l-Għazim*, u ħames ġemgħat żgħar u mdaqqsin tal-Insara: aħna ngħidu r-Rużarju; il-qassis Grieg Kattolku jippriedka, u l-Ortodossi u l-Protestanti jkantaw. Hi x'inhi kienet dehra sabiħa (għad li għajb għall-Insara li jkunu maqsumin f'ħames taqsimiet f'naqra ta' pajjiż, waqt li l-Misilmîn magħqudin għaqda waħda); għax, Misilmîn u Nsara kienu jistqarru b'egħmilhom it-twemmin tagħhom fis-setgħa u l-ħniena t'Alla Wieħed.~~

~~U wara ftit tas-sew għamlet ix-~~